

Un curiós bol del diable al Museu Etnogràfic de Ripoll

Text > PEP VILA, filòleg

FLORENCI CRIVILLÉ, exconservador del Museu Etnogràfic de Ripoll

Al Museu Etnogràfic de Ripoll, amb el número de registre 2577, s'exposa, dins l'espai dedicat a la vida a la llar i en la secció de ceràmica, un bol per beure vi, en bon estat de conservació i, probablement, fet a principis del segle xx. Va ser un donatiu de l'any 1932 de Ramon Roquer i Vilarrasa (Ripoll, 1901 - Barcelona, 1946), eclesiàstic i escriptor, doctor en teologia i llicenciat en lletres. La seva participació en l'aleshores denominat Arxiu Museu Folkloric va ser destacable. Va ajudar en l'ordenació i la catalogació de l'Arxiu de Sant Pere

i, entre altres aportacions, va participar en l'excavació del dolmen del Clot de les Dones Mortes, a Sant Esteve de Vallespirans. Els objectes que hi va descobrir encara avui s'exposen al museu.

Tomàs Raguer i Fossas (Ripoll, 1861-1946), farmacèutic, folklorista, historiadore i arxiver, va recopilar i classificar els documents i llibres dipositats a l'arxiu parroquial de l'església de Sant Pere (abandonats des de feia dècades) i va aplegar materials i objectes diversos relatius al folklore i a la història de la contrada. Juntament amb diversos estudiosos, el 1929 va fundar l'Arxiu Mu-

seu Folkloric de Ripoll, que dirigiria. Va ser també l'impulsor de la revista *Scriptorium*, a la qual va aportar nombrosos treballs, com va fer en altres publicacions ripolleses.

Copiem a continuació la fitxa amb el número d'entrada 1782, aleshores manuscrita, feta pel mateix Tomàs Raguer: «Plat i tassa de Talavera que el Dr. Ramon Roquer adquirí de la vda. Centeno. En el fons hi ha pintat un nom de Jesús i damunt, seguint la paret fins a la vora, un diable. Diu que serveix per a beure, sobretot vi, i quan l'omplen diuen: *hasta que te ahogues demonio*, o sia, fins que la tassa queda ben plena, i tot bevent diuen *hasta que te veo Jesús*, o sia quan queda buida».

Es tracta d'un tipus de bol per beure vi, de procedència castellana —fet amb ceràmica de Talavera de la Reina—, del qual hi ha antecedents històrics des del segle xvi. Segurament, deu ser una còpia feta pel famós ceramista talaverà Juan Ruiz de Luna a primers del segle xx, a partir d'una peça autèntica del segle xviii. L'any 2019, la ceràmica de Talavera va ser declarada Patrimoni Cultural de la Humanitat per la UNESCO. Al VINSEUM - Museu de les Cultures del Vi de Catalunya, de Vilafranca del Penedès, se'n conserva un altre exemplar, de l'any 1953.

El bol s'omplia de vi fins a la vora i es recitava la fórmula següent: «Hasta ahogarte diablo, hasta verte Jesús mío». La ceràmica du la inscripció «IHS» al fons del recipient, que es correspon amb l'anagrama en grec de *Jesús Home Salvador*. Un diable pintat apareix agafat com si volgués sortir de la vora del bol per es-

>> El bol que es conserva al museu. (Foto: JOAN TOLL)

>> Part de la vitrina de la secció de ceràmica. (Foto: FLORENCI CRIVILLÉ)

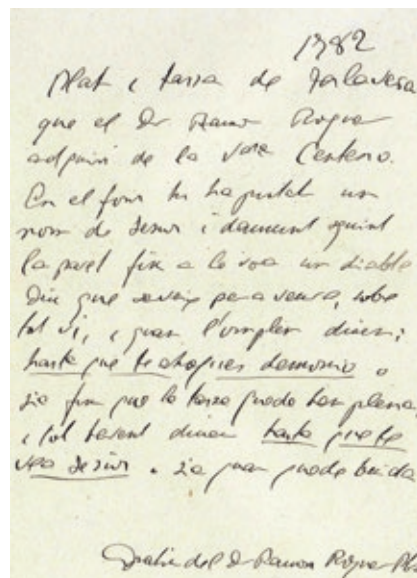
capar-se de morir ofegat. Es diu que modernament l'ús d'aquesta peça tenia una funció carnavalesca. Representava l'exageració, l'exuberància, beure per beure en un període litúrgic que propiciava l'excés abans dels rigors de la Setmana Santa. Hi havia el costum d'omplir el bol fins a ofegar el diable i llavors beure'n el contingut d'un glop fins a veure el fons i trobar la sigla de Jesús. Si la juguesca continuava, es podia arribar a beure més de mig litre de vi en cada ronda. L'inici d'aquest costum goliardesc s'atribueix als frares Jerònims, orde religiós protegit per Carles I i Felip II. Aquests religiosos es trobaven al monestir de Yuste, al de Guadalupe i també al d'El Escorial. No creiem, però, que aquests homes d'església, amb l'excusa de beure vi per arribar a veure l'anagrama sagrat, es dediquessin a pronunciar el nom de Déu en va. Sobre aquesta pràctica, i com a exemple de la popularitat que tenia, es conserva una pintura del segle XIX al Museu de Belles Arts de Sevilla, que s'hi refereix així: «Pintura, óleo sobre lienzo, de José García Ramos (1895). Un santero bebe vino en un cuenco cuyo fondo está decorado con un Cristo crucificado. El tabernero y un personaje observan que lo bebe de un solo golpe».

En un parc de Londres, a l'aire lliure, hi ha instal·lada una escultura moderna de 18 metres d'altura, de l'any 2023, de Damien Hirst, titulada *Demon with Bowl* ('dimoni amb un bol').

>> Façana del Museu Etnogràfic de Ripoll. (Foto: JOAN TOLL)

Pel que fa a aquest tipus de recipients, coneguts també com a *bols d'encantament*, *bols màgics* o *paranys del dimoni*, i sense haver pogut verificar-ho científicament, es comenta que tenien un origen màgic, protector, ja que protegien cases i persones. A l'Alta Mesopotàmia i a Síria (als segles VI i VII dC) prenién forma d'espiral i es col·locaven soterrats al pati de les cases per capturar els dimonis. Sovint eren dibuixats encadenats perquè no s'escapessin del cercle i poguessin fer mal. Més endavant, s'utilitzaren en pràctiques màgiques jueves i cristianes.

Per acabar, volem agrair al senyor Manel Sánchez i Rovira, expert en ceràmica catalana i col·leccionista, la seva valuosa aportació relativa a la datació aproximada del bol.

>> Fitxa manuscrita de Tomàs Raguer.

